

MARIBOR – MESTO IN LJUDJE

ZNANSTVENI SIMPOZIJ

Program in povzetki referatov

II. februar 2025

Glazerjeva dvorana UKM, Gospejna ulica 10, Maribor
ZRC SAZU, Raziskovalna postaja Maribor / Univerzitetna knjižnica Maribor

Maribor – mesto in ljudje

Maribor, UKM, 11. februar 2025

Program in povzetki referatov

Uredila: Matjaž Grahornik, Kristina Toplak

Organizacijski odbor: Jerneja Ferlež, Maja Godina Golija, Matjaž Grahornik, Vlasta Stavbar, Kristina Toplak

Oblikovanje in prelom: Jernej J. Kropelj

Izdal in založil: ZRC SAZU, Založba ZRC

Zanj: Oto Luthar

Naklada: 70 izvodov
Maribor 2025

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(497.4Maribor)(o82)
930.85(497.4Maribor)(o82)

MARIBOR - mesto in ljudje (simpozij) (2025 ; Maribor)

Maribor - mesto in ljudje : znanstveni simpozij : program in povzetki referatov : 11. februar 2025, Glazerjeva dvorana UKM, Gospejna ulica 10, Maribor, ZRC SAZU, Raziskovalna postaja Maribor/Univerzitetna knjižnica Maribor / [uredila Matjaž Grahornik, Kristina Toplak]. - Ljubljana : ZRC SAZU, Založba ZRC, 2025

ISBN 978-961-05-0949-3
COBISS.SI-ID 224306691

MARIBOR – MESTO IN LJUDJE

ZNANSTVENI SIMPOZIJ

Program in povzetki referatov

Maribor 2025

ZRC SAZU
Raziskovalna postaja
Maribor

Univerza v Mariboru

Univerzitetna knjižnica Maribor

PROGRAM

9:00–9:10

Svečana otvoritev znanstvenega simpozija

9:10–11:30

– Osebnosti in njihovo delo –

Moderira: Jerneja Ferlež

BORIS HAJDINJAK

- Mariborski meščan Paltram

MATJAŽ GRAHORNIK

- Franc Jakob grof Brandis (1677–1746)

MARKO MOTNIK

- Skladatelj Anselm Hüttenbrenner (1794–1868) in njegov mariborski družbeni krog

POLONA VIDMAR

- Sakralna arhitektura Josepha Hasslingerja v Mariboru in na Štajerskem

VALENTINA BEVC VARL

- Mariborski slikar Eduard Lind in naročniki njegovih del

ANDREJA BORIN

- Slikarka Fredy Koschitz

BREDA KOLAR SLUGA

- Viktor Cotič, Primorec v Mariboru

11:30–11:50

Odmor

11:50–14:10

– Mesto, ljudje in fenomeni –

Moderira: Matjaž Grahornik

ANDREJ HOZJAN

- Prebivalstvo mariborskega mesta sredi 18. stoletja

MATJAŽ BIRK, JERNEJ ČELOFIGA

- Pesniški svet Rudolfa Gustava Puffa: Kranjska, Štajerska in sodobni Maribor

MAJA GODINA GOLIJA

- Pustovanja v Mariboru v zadnji četrtini 19. stoletja – pozabljena karnevalska tradicija

ALJA LIPAVIC OŠTIR, JERNEJ ČELOFIGA, DORIAN PENŠEK-RADER

- »Prosilec mora biti večšč slovenskega in nemškega jezika« – o nekaterih aspektih jezikovne politike in vsakdanje jezikovne rabe v Mariboru v času med obema svetovnima vojnama

JERNEJA FERLEŽ

- Samopodobe Mariborčanov v kontekstu stanovanjske stiske: prošnje za občinska stanovanja iz leta 1928

DRAGICA HARAMIJA

- Maribor in Mariborčani v avtorski otroški in mladinski književnosti

KRISTINA TOPLAK

- Vsakdanjost čezmejne delovne mobilnosti: po sledih izkušenj delavcev iz Maribora v Avstriji

14:10–14:40

Odmor

14:40–16:20

– Ustanove, združenja in raziskovalno delo –

Moderira: Maja Godina Golija

GREGOR ANTOLIČIČ

- Mesto in poveljstvo. Maribor in Poveljstvo jugozahodne fronte v času prve svetovne vojne

VLASTA STAVBAR

- Zgodovinsko društvo Maribor

BRANKA KERIC PREKORŠEK

- Knjižnica grofa Alfonsa Zabea – gradivo grajske knjižnice, ki ga hrani Univerzitetna knjižnica Maribor

ANDREJ MAGDIČ

- Vloga zgodovinskega konteksta in diskurza pri oblikovanju identitetnih oznak v arheologiji Maribora

NINA HRIBERŠEK VUK

- Mariborska knjižnica kot prostor interakcij med mestom in ljudmi: pogled v preteklost in prihodnost

16:20–16:30

Zaključna razprava

POVZETKI REFERATOV

GREGOR ANTOLIČIČ

Mesto in poveljstvo. Maribor in Poveljstvo jugozahodne fronte v času prve svetovne vojne

Izbruh prve svetovne vojne je Slovence postavil pred velike izzive. Ti so se pričeli stopnjevati maja 1915, ko je v vojno proti Avstro-Ogrski vstopila še Kraljevina Italija. Tedaj je vrh avstro-ogrske vojske vzpostavil novo poveljstvo, t. i. Poveljstvo jugozahodne fronte. Njegova ključna naloga je bila organizacijsko in strateško vodenje vojne proti Kraljevini Italiji. Za sedež novega poveljstva je bil maja 1915 izbran Maribor. Majhno provincialno mesto ob reki Dravi je tako čez noč postalo sedež poveljstva, katerega (ne)uspehi so postali ključni za »preživetje« monarhije. Prihod poveljstva v mesto je zagotovo dvignil njegov vpliv in ugled; nenazadnje so s poveljstvom v mesto prišli visoki vojaški oficirji, večkrat so ga obiskali različni ministri in celo bodoči cesar Karel. Toda hkrati je namestitev poveljstva Maribor postavljala tudi pred dodatne izzive. V pričujočem referatu bo tako predstavljena koeksistenca mesta in vojaškega poveljstva v času trajanja prve svetovne vojne.

***

VALENTINA BEVC VARL

Mariborski slikar Eduard Lind in naročniki njegovih del

V prispevku se ukvarjamo z mariborskim slikarjem Eduardom Lindom (1827–1904), ki se je leta 1855 priselil v Maribor, kjer je nato živel in delal do smrti. Rodil se je v Hamburgu kot sin dimnikarja Christiana Petra Linda, leta 1846 pa je zaključil triletno učno dobo pri slikarskem mojstru J. von Diecku v Altoni. Med letoma 1850 in 1854 je potoval po Evropi, o čemer pričajo njegovi osebni dokumenti ter skice in risbe,

ohranjene v Pokrajinskem arhivu Maribor. Naslikal je številne portrete mariborskih meščank in meščanov, nekaj sakralnih del in krajin, starejša slikarska dela pa je tudi obnavljal. Sprejemal je še razna manjša naročila. Glavni naročniki Lindovih del so bili premožni mariborski meščani iz vrst obrtnikov in industrialcev. Med njimi po številu naročil izstopajo člani družin Girstmayer, Tappeiner, Scherbaum, Staudinger, Pachner, Gasteiger, Starck, Balzer in drugi. Med zanimivejše naročnike sodijo tudi člani družin Badl, ki so pri Lindu med drugim naročili tudi portret »gospoda Badla« večjih dimenzij, in Erhart. Med večkratnimi naročniki Lindovih portretov se omenja tudi »baron Gödl-Lannoy«. Kljub temu, da se je le malo Lindovih del ohranilo do danes, lahko zaključimo, da je bil Eduard Lind najpomembnejši portretist mariborskega meščanstva v drugi polovici 19. stoletja.

***

MATJAŽ BIRK, JERNEJ ČELOFIGA

Pesniški svet Rudolfa Gustava Puffa: Kranjska, Štajerska in sodobni Maribor

V prispevku bomo osvetlili krajinske prostore Štajerske in Kranjske, kot se kažejo v reprezentativnih pesmih Rudolfa Gustava Puffa (1808–1865), mariborskega pesnika, pisatelja, zgodovinarja in profesorja iz pred- in pomarčne dobe. Puff je svoje pesmi objavil v zbirkah *Gedichte* (Maribor, 1835 in 1836) in *Frühlings-Gruss* (Gradec, 1845), nekatere pa tudi v številnih drugih publikacijah, med njimi v znameniti *Marburger Taschenbuch* (Gradec, 1853), v časopisju in drugod. Analizirati nameravamo strukturne značilnosti regionalnih pesniških prostorov, ki jih zaznamujejo narava, zgodovina in kultura, z namenom, da v luči medkulturnega transferja in kolektivne identitete osvetlimo družbeno razsežnost Puffovega pesništva. Na koncu bomo prikazali, kako ustvarjalnost tega vsestranskega

kulturnika danes najde svoje mesto v literarni topografiji oz. literarnem atlasu, ki v besedi in sliki prikaže dediščino nemške literarne kulture v današnjem Mariboru ter spomni na njen pomen za kulturni in družbeni razvoj mesta in regije.

***

ANDREJA BORIN

Slikarka Fredy Koschitz

V Umetnostni galeriji Maribor hranimo dve sliki Fredy Koschitz, vendar smo zmotno domnevali, da se za imenom skriva moški! Kustosiinja Andreja Borin bo v prispevku razkrila pot do odkritja slikarke in predstavila njen slikarski opus, ki je bil javnosti na ogled na razstavi v UGM kabinetu leta 2023.

Friederika Malec (imenovana Frieda, Frida ali Fredy), poročena Koschitz, z umetniškim imenom Fredy Koschitz (1914–2001), se je rodila v Ljubljani v umetniški družini. Njena teta Elza Obereigner, poročena Kastl, je bila kiparka, slikarka in miniaturistka, kiparka pa je bila tudi njena sestrična Elisabeth Charlotte Obereigner, poročena Hribar. Friederika je v Ljubljani obiskovala gimnazijo in večerne umetnostne tečaje na »Probudi«, leta 1936 pa se je štiri semestre šolala na Akademiji upodablajočih umetnosti v Münchnu. Leta 1940 se je poročila z novinarjem in publicistom Otom Koschitzem (Oto Košič), s katerim sta se leta 1941 preselila v Maribor. Do leta 1943 je postala mama trem hčeram. V letih bivanja v Mariboru se je udeležila skupinskih razstav v Gradcu, Leobnu in Mariboru. V tem kratkem obdobju so nastale tudi vse slike, ki jih poznamo. Ob koncu vojne je s tremi hčerami prebegnila v Avstrijo, slikarstvo pa je v nuji za preživetje skoraj povsem opustila.

***

JERNEJA FERLEŽ

Samopodobe Mariborčanov v kontekstu stanovanjske stiske: prošnje za občinska stanovanja iz leta 1928

Obdobje ob koncu dvajsetih let 20. stoletja je, zlasti zaradi prenehanja stanovanjske zaščite in posledično številnih deložacij, eno od kompleksnejših obdobj izrazite stanovanjske stiske Mariborčanov. Mnogi med njimi so leta 1928 na Mestni magistrat naslovili prošnjo za stanovanje v občinskih zgradbah ali zasilnih bivališčih, pri tem pa so opisali tudi svoje trenutne bivalne razmere. Omenjene prošnje so se ohranile kot poveden arhivski vir, ki ob sopostavitvi z nekaterimi drugimi viri pomembno osvetli bivalno kulturo nižjih slojev mariborskega prebivalstva v izbranem obdobju. Njihova analiza omogoča uvid v bivalne razmere nižjih in deloma srednjih slojev prebivalstva ter načinov poskusov njihovega izboljšanja. Razkriva velikost, opremljenost in umeščenost stanovanj, prikaže gostoto naseljenosti v bivališčih nižjih slojev in prinaša številne pretresljive primere prebivanja v skrajni bedi – tako rekoč na robu družbe. Prispevek skozi analizo vira načne tudi vprašanja socialne in poklicne razplatenosti ljudi v stanovanjski stiski, razmerja med spoloma, položaj žensk in samskih oseb, strukturo bivalnih skupnosti ter predstave o želenih bivališčih v odnosu do trenutnih bivalnih razmer. Razkriva oblikovanje socialnih mrež med ljudmi na robu preživetja in strategije posameznikov kot prisilcev na eni strani ter bolj ali manj uspešna prizadevanja lokalnih oblasti za rešitev stanovanjske problematike na drugi.

***

MAJA GODINA GOLIJA

Pustovanja v Mariboru v zadnji četrtini 19. stoletja – pozabljena karnevalska tradicija

Pustne prireditve, maškarade in redute so bile pomemben del družabnega življenja meščanov v 19. in prvi polovici 20. stoletja. Označevale so konec vsakoletne zimske plesne sezone, saj je s pepelnico nastopilo obdobje zatišja v družabnem življenju in začetek štiridesetdnevnega posta. V Mariboru, podobno kot v mnogih drugih evropskih mestih, je pustno dogajanje potekalo zelo živahno; večinoma se je odvijalo v okviru nemških in slovenskih društev ter v različnih gostinskih lokalih. Mesto je organiziralo tudi karnevalski sprevod s pustnimi skupinami in posameznimi maskiranci, ki so se ob spremljavi godbe Južne železnice sprehodili po mestnih ulicah. Karnevalski sprevod – korzo je pritegnil številne obiskovalce, ne samo iz Maribora, temveč tudi iz okoliških vasi in drugih krajev. Po poročanju časopisov se je velika karnevalska prireditev zaključila s pokopom pusta in slanikovimi pojedinami v mariborskih gostilnah ter hotelskih restavracijah. Večdnevno pustno dogajanje je ob koncu 19. stoletja močno zaznamovalo vsakdanje življenje v Mariboru. Obenem je odražalo socialno in nacionalno pestrost mariborskega prebivalstva ter prepletanje različnih kulturnih prvin.

***

MATJAŽ GRAHORNİK

Franc Jakob grof Brandis (1677–1746)

Franc Jakob je bil prvi samostojni lastnik gospostva Spodnji Maribor iz plemiške rodbine Brandis. Pred njimi je bilo mariborsko gospostvo med letoma 1620 in 1725 v lasti plemiške rodbine Khisl. Ker v zakonu

Marije Eleonore grofice Khisl z Leopoldom Jožefom grofom Orsini-Rosenbergom ni bilo potomcev, je Marija Eleonora dediščino oporočno zapustila najbližjima sorodnikoma: bratrancu Francu Jakobu grofu Brandisu (1677–1746) in njegovi sestri Mariji Katarini, poročeni grofici Drašković (ok. 1683–1751). Do leta 1737 si je Franc Jakob gospostvo delil s sestro, ko jo je izplačal in prevzel popolno lastništvo. Za cesarja je opravljal pomembne naloge, predvsem v Spodnji Avstriji. Med štajerske deželane je bil sprejet v začetku leta 1738, le nekaj mesecev po tem, ko je postal edini lastnik mariborskega gospostva. Umrl je leta 1746 in bil pokopan v kapucinskem samostanu v Mödlingu. Pod njegovim lastništvom mestni grad v Mariboru ni doživel večje prenove. Rodbina Brandis je posedovala mariborsko gospostvo s sedežem v mariborskem mestnem gradu poldrugo stoletje, do leta 1876.

***

BORIS HAJDINJAK

Mariborski meščan Paltram

Mariborski meščan Paltram (I.) († 1363/67) je bil član rodbine, ki se začne z Markvardom (I.) na začetku 13. stoletja. Najpomembnejši član te rodbine je bil vnuk Markvarda (I.), mariborski meščan Rudolf (I.) († 1316/21), ki je bil v letih 1288–1305 mariborski mestni sodnik, leta 1307 štajerski deželni pisar in leta 1313 prvi znani posestnik dvora Betnava. Rudolfovi sinovi so v Mariboru zasedali vodilne položaje. Trije med njimi, Markvard (III.) († 1322/28), Janž († po 1337) in Paltram (I.), so bili mestni sodniki, četrti sin, Konrad († po 1378), pa je bil judovski sodnik in prvi v rodbini, ki je dosegel viteški stan. Peti sin, Nikolaj († 1368/78), je bil mariborski vikar. Med njimi je bil najpomembnejši Paltram (I.), ki je bil tudi kletarski mojster v Mariboru, tj. upravljalec vinogradov deželnoknežjega urada Maribor, in posestnik dvora Betnava. V listini

iz leta 1354, v kateri je prvič pisno omenjena sinagoga v Mariboru, je naveden kot takrat najbolj ugleden mariborski meščan. Šele sinovi Paltrama (I.) so postali »pravi« vitezji: potem, ko so leta 1375 prodali svojo hišo na današnjem Glavnem trgu, so prevzeli priimek po Betnavi, kot prvi med njimi Paltram (II.) († 1393/95) leta 1378. Rodbina je po moški liniji izumrla s Paltramom (III.) († po 1428).

***

DRAGICA HARAMIJA

Maribor in Mariborčani v avtorski otroški in mladinski književnosti

Prispevek osvetljuje otroško in mladinsko leposlovje, v katerem je književni prostor Maribor. Omemba realnega geografskega prostora pogosto pomeni tudi natančne opise ulic, pomembnih javnih stavb ter dogodkov, povezanih z lokalno zgodovino. V *Mariborskih vedutah* (2011) in *Mariborskih vedutah II* (2019) so zbrane folklorne in literarizirane zgodbe o Mariboru in okolici. Pričujoči prispevek se osredinja na avtorska dela, ki ne izhajajo iz folklorne književnosti. Obravnavana bo poezija, na primer Tone Pavček, odlomek o Mariboru (*Juri Muri po Sloveniji*, 2011 in več izdaj), Andrej Brvar (*Tri pesnitve*, 2007; predhodno je vsaka izšla kot samostojna slikanica), ter izbrane pesmi Alenke Glazer, Franceta Forstneriča in Boruta Gombača. Pri prozi bodo predstavljene nekatere spominske črtice Toneta Partljiča iz zbirk *Hotel sem prijeli sonce* (1981) in *Slišal sem, kako trava raste* (1990), zbirka kratke proze *Zaljubljeni Maribor* (2023) Gabrijele Kolbič ter romani Orlanda Uršiča (*Gospoška, mater si ozka*, 1996 in več izdaj), Andreja Predina (*Na zeleno vejo*, 2007) in Janje Vidmar (*Pink*, 2008).

***

ANDREJ HOZJAN

Prebivalstvo mariborskega mesta sredi 18. stoletja

S soočenjem najpomembnejših historičnih virov o populaciji mesta Maribor sredi 18. stoletja in v desetletju po njem se lahko argumentirano predstavi takratno mestno prebivalstvo. Ti viri so: matične knjige mariborske mestne župnije sv. Janeza Krstnika, glavna zemljiška knjiga mesta Maribor (od 1752), terezijanski popis lastnikov obdavčenih hiš na Štajerskem v mestu (1754), terezijanski kataster ter poročilo o obrtnikih in njihovem obrtnem osebju v celotnem mariborskem okrožju, izdelano za leto 1764. Največ podatkov govori o mestni eliti: plemstvu, duhovščini, uradnikih, obrtnikih in trgovcih – lastnikih hiš, najmanj oz. skorajda nič pa o mestnem delavstvu ter ljudeh iz najnižjih družbenih slojev, ki jih je bilo številčno nedvomno največ. Nujne so primerjave rezultatov in njihove sporočilne vrednosti z že objavljenimi spoznanji, posebej o mestnih obrtno-poklicnih strukturah. Zato se želi hkrati opozoriti na zgodovinarjevo občutljivost in previdnost pri sklepanju na podlagi virov.

***

NINA HRIBERŠEK VUK

Mariborska knjižnica kot prostor interakcij med mestom in ljudmi: pogled v preteklost in prihodnost

Z združitvijo tedanjih Mestne in Delavske knjižnice v enotno ustanovo konec leta 1970 se je v Mariboru začel proces profesionalizacije mariborskega splošnega knjižničarstva. Postopoma je nastajala mreža enot – krajevnih knjižnic –, povezanih v Mariborsko knjižnico. V samem mestu se je od 70. do 90. let 20. stoletja oblikovalo devet takšnih enot, ki so v posameznih mestnih četrtih kmalu postale kraji kulturnega dogajanja

in druženja. V prispevku bo skozi analizo predstavljena vloga mestne knjižnice kot agensa lokalnega kulturnega in družabnega življenja ter njena vizija znotraj Centra Rotovž kot urbanega središča kulturnih, duhovnih, intelektualnih in družabnih interakcij.

***

BRANKA KEREC PREKORŠEK

Knjižnica grofa Alfonsa Zabea – gradivo grajske knjižnice, ki ga hrani Univerzitetna knjižnica Maribor

Grof Alfons Zabeo (1864–1932), zadnji živeči grof v dvorcu Fala, je ustvaril bogato knjižnico. Po drugi svetovni vojni jo je prevzela Študijska knjižnica (danes Univerzitetna knjižnica Maribor). Ker ob prevzemu ni bilo spremne dokumentacije, gradivo pa je bilo uvrščeno med redni fond knjižnice, danes pravzaprav ni natančnega podatka, v kolikšnem deležu je ta osebna knjižnica ohranjena. Univerzitetna knjižnica je leta 2014 pričela z revizijo knjižničnega gradiva iz knjižnice grofa Zabea. Ker gre za strokovno zahteven in časovno dolgotrajen postopek, je bila revizija zaključena konec leta 2023. Bogato gradivo, ki priča o življenju grofov Zabeo, pa se nahaja tudi v Pokrajinskem arhivu Maribor. Med njim je tudi katalog knjižnice grofa Zabeo, t. i. kartoteka.

Prispevek prinaša primerjavo med do sedaj revidiranim knjižničnim gradivom v Univerzitetni knjižnici in obstoječo kartoteko, ki jo hrani Pokrajinski arhiv Maribor. Ocenjuje se, da je v vzajemnem katalogu COBIB. SI popisane 90 % gradiva iz osebne knjižnice, ki ga hrani Univerzitetna knjižnica. Ker je primerjava časovno zamudna, je bila opravljena primerjava naslovov gradiva po črki A iz kartoteke. Analiza je pokazala majhen del ujemanja, hkrati pa opozorila na posebnosti pri popisovanju in razvrščanju v kartoteki, kot tudi v sodobnem knjižničnem katalogu.

***

BREDA KOLAR SLUGA

Viktor Cotič, Primorec v Mariboru

Viktor Cotič (1885–1955) si deli usodo z mnogimi, ki so »postali Mariborčani« v razburljivem obdobju po koncu prve svetovne vojne, ko je mesto intenzivno gradilo svojo slovensko identiteto. Optimističen in energije poln umetnik je ob koncu vojne zapustil profesuro v Zadru in nadaljeval kariero v Mariboru. Z Maistrovo podporo je že leta 1920 priredil *I. umetnostno razstavo* ter ustanovil in vodil Umetniški klub Grohar, prvo organizacijo, ki je povezovala likovne umetnike v Mariboru. Bil je vsestranska osebnost, ob organizatorski in promotorski žilici ga poznamo kot prominentnega profesorja, nadarjenega slikarja, ilustratorja in scenografa, ki je pomagal tudi na drugih področjih, od oblikovanja do sodelovanja v strokovnih komisijah.

Ustvarjalni opus Viktorja Cotiča je bil zaradi različnih razlogov do danes povsem pozabljen. Majhna raziskovalna razstava je oktobra 2024 v Umetnostni galeriji Maribor prvič predstavila njegovo slikarsko delo. V prispevku pa želimo osvetliti njegov pomen za naše mesto, še posebej v luči povezovanja s pisano skupino Primorcev, umetnikov in umetnic, ki so v prvem desetletju po prvi svetovni vojni odigrali ključno vlogo pri vzpostavljanju likovne umetnosti.

***

ALJA LIPAVIC OŠTIR, JERNEJ ČELOFIGA, DORIAN PENŠEK-RADER

»Prosilec mora biti večšč slovenskega in nemškega jezika« – o nekaterih aspektih jezikovne politike in vsakdanje jezikovne rabe v Mariboru v času med obema svetovnima vojnama

Z razglasitvijo slovenščine za uradni jezik (1. 12. 1918) se je začela spreminjati tako jezikovna politika v Mariboru kot tudi vsakdanja jezikovna raba. Jezikovna politika je razvidna med drugim iz časopisnih objav in drugih publikacij, vsakdanja jezikovna raba pa je z današnje perspektive sledljiva samo v posameznih informacijah in ohranjenem družinskem spominu. Oboje se kaže kot nekakšna dvojnost, saj se je mariborska nemščina (in druge zvrsti tega jezika) še vedno govorila v mestu, podprta jezikovno-politično tudi z objavami v *Marburger Zeitung*, obenem pa je slovensko usmerjena jezikovna politika želela doseči nasprotno cilje. Prehod iz nemško-slovenske dvojezičnosti mesta v enojezično slovensko skupnost torej ni bil nenaden, kot se je to kasneje večinoma zgodilo po letu 1945. Prispevek bo na osnovi jezikoslovne analize objav iz *Straže* in *Marburger Zeitung* sledil tem procesom, kar bodo dopolnjevali tudi intervjuji s posameznimi družinami iz Maribora. Jezikoslovno analizo bodo dopolnjevale možne vzporednice z današnjo jezikovno prakso skrajnih jezikovnih politik v Evropi.

***

ANDREJ MAGDIČ

Vloga zgodovinskega konteksta in diskurza pri oblikovanju identitetnih oznak v arheologiji Maribora

Namen prispevka je predstaviti rezultate raziskave, v kateri so bile s hermenevitično metodo interpretirane diskurzivne prakse oblikovanja

identitetnih oznak v arheološkem narativu mariborskega območja. Najzgodnejše nam razumljive identitetne oznake v arheologiji mariborskega območja so bile v obliki prezentacije rimskodobnih arheoloških najdb artikulirane v srednjem veku, v družbenem kontekstu vzpostavitve župnijske mreže s strani Oglejskega patriarhata. V stoletjih novoveške absolutistične Habsburške monarhije so vladajoči sloji vzpostavili identitetno vez z družbeno ideologijo rimskega cesarstva, kar je tudi na Štajerskem vodilo v izdelavo prvih sistematičnih popisov rimskodobnih arheoloških najdb. V času velikih družbenih sprememb 19. in zgodnjega 20. stoletja so se v zgodovinski in arheološki diskurzivni praksi mariborskega območja vzpostavile nove identitetne oznake, ki so odražale takratne politične ambicije slovenskega dela mariborskega prebivalstva in njegovo vlogo v razvijajoči se kolektivni zavesti slovenske narodne skupnosti.

***

MARKO MOTNIK

Skladatelj Anselm Hüttenbrenner (1794–1868) in njegov mariborski družbeni krog

Anselm Hüttenbrenner brez dvoma sodi med najvidnejše štajerske skladatelje 19. stoletja. Rodil se je v Gradcu, študijska leta pa je preživel na Dunaju in se šolal pri dvornem skladatelju Antoniu Salieriju. Po vrnitvi v štajersko prestolnico v začetku dvajsetih let 19. stoletja je Hüttenbrenner deloval kot plodovit skladatelj, pianist, pedagog, glasbeni kritik in kot direktor Štajerskega glasbenega združenja. Po smrti soproge v letu 1848 se je umaknil iz javnega glasbenega življenja in se pod vplivom glasbenika in razvpitega mistika Jakoba Lorberja (roj. 1800 v Kaniži) začel posvečati teologiji. Odselil se je v Gornjo Radgono in od tam leta 1853 v Maribor. V Mariboru je Hüttenbrenner našel svoj

duševni mir in bližino do narave ter v mestu bival vse do leta 1858. Ta leta njegovega življenja so bila skladateljsko izjemno produktivna, na kar je odločilno vplival Hüttenbrennerjev krog prijateljev in učencev. V skladateljev ožji krog so med drugimi sodili mariborski družini Rast in Gasteiger, pesnik Bartholomäus Carneri ter nenazadnje tudi limbuški duhovnik Anton Lah.

***

VLASTA STAVBAR

Zgodovinsko društvo Maribor

Znanstveno-kulturno združenje devetnajstih izobražencev iz Maribora je bilo ustanovljeno kot Zgodovinsko društvo za Slovensko Štajersko leta 1903. Sedanje ime je dobilo leta 1925. Potrebo po društvu je utemeljil duhovnik in zgodovinar dr. Franc Kovačič, ki je misel o nujnosti slovenskega raziskovanja zgodovine štajerskih Slovencev prinesel iz Rima, kjer je študiral. Ustanovitev društva sega v obdobje narodnostnih bojev na Spodnjem Štajerskem, v čas nacionalnega in razrednega prebujanja slovenskega življa v Mariboru. Društvo je ob ustanovitvi zasnovalo knjižnico z literaturo o Štajerskih Slovencih in v njej zbiralo tiskano in rokopisno gradivo. Zbiralo je tudi arheološke in etnološke zapuščine in ostaline slovenske Štajerske ter dokumente o njeni preteklosti. V mariborskem Narodnem domu je leta 1909 odprlo muzej. Zgodovinsko društvo v Mariboru je postalo prva slovenska znanstvena ustanova na območju nekdanje Spodnje Štajerske, iz društva pa so izšle pomembne mariborske kulturne ustanove. Že leto po ustanovitvi je začela izhajati društvena znanstvena revija *Časopis za zgodovino in narodopisje* (ČZN), s katero sta Maribor in vsa slovenska Štajerska stopili na pot hitrejšega kulturnega in znanstvenega razvoja. Društvo si je prizadevalo tudi za

ustanovitev slovenske univerze in imelo z zbranim gradivom pomembno vlogo pri pariški mirovni konferenci po prvi svetovni vojni.

Prispevek bo na podlagi arhivskega in dokumentarnega gradiva predstavil ustanovitev, razvoj in pomen zgodovinskega društva za Maribor in slovensko Štajersko od ustanovitve do danes, s poudarkom na delovanju njegovih posameznikov, zlasti dr. Franca Kovačiča in dr. Pavla Turnerja.

***

KRISTINA TOPLAK

Vsakdanost čezmejne delovne mobilnosti: po sledih izkušenj delavcev iz Maribora v Avstriji

Maribor je mesto ob Dravi, a je tudi mesto ob državni meji. Bližina Avstrije prebivalcem Maribora z okolico že vrsto let omogoča, da čez mejo najdejo delo, boljše delovne pogoje in/ali višje plačilo. Dnevno/ tedensko prehajanje meje zaradi dela ter soočanje s kulturnimi in socialnimi razlikami na drugi strani meje sta sestavna dela procesa čezmejne (delovne) mobilnosti, pri čemer (ne)upoštevanje pravil mobilnosti, to je sledenje navadam in zakonom, ki jih oblikujejo družbene norme in institucionalna kontrola, pomembno vpliva na vsakdanje življenje teh delavcev. Čezmejni delovni migranti »živijo« mobilnost in v tem procesu niso pasivni člen, ampak aktivno sooblikujejo lokalno gospodarstvo in trg dela na obeh straneh meje, uveljavljajo svoje ekonomske, socialne in družbene interese ter vplivajo na obmejno infrastrukturo. Avtorica bo v prispevku predstavila nekatere ugotovitve iz raziskave o pomenu čezmejne delovne mobilnosti v vsakdanu prebivalcev Maribora z okolico.

***

POLONA VIDMAR

Sakralna arhitektura Josepha Hasslingerja v Mariboru in na Štajerskem

Na Dunaju rojeni arhitekt Joseph Hasslinger (1807–1845) se je leta 1841 zaposlil na Štajerski deželni stavbni direkciji, kjer je v naslednjih letih pripravil načrte za številne javne in zasebne stavbe na Štajerskem. V Mariboru sta bili po njegovih načrtih zgrajeni stanovanjsko-poslovna hiša za Carla Gerdesa (danes Umetnostna galerija Maribor) v sedanji Orožnovi ulici in večstanovanjska najemniška hiša za Matthiasa Zirngasta na Partizanski cesti (porušena v šestdesetih letih 20. stoletja). Neuresničeni pa so ostali Hasslingerjevi načrti za novogradnjo Marijine cerkve v Graškem predmestju, ki doslej v literaturi še niso bili obravnavani. Načrte so naročili redemptoristi, ki so med letoma 1833 in 1849 delovali v Marijini cerkvi ter stavbi nekdanjega kapucinskega in od jožefinskih reform minoritskega samostana. Ohranjeni načrti bodo obravnavani v kontekstu cerkva, zgrajenih po Hasslingerjevih načrtih, ter v odnosu do neoromanske cerkve, ki je bila nekaj desetletij pozneje po naročilu frančiškanov in po načrtih dunajskega arhitekta Richarda Jordana (1847–1922) zgrajena na mestu porušene Marijine cerkve.

PREDAVATELJI

dr. Gregor Antoličič
ZRC SAZU, Raziskovalna postaja Maribor,
Zgodovinski inštitut Milka Kosa
[gregor.antolicic@zrc-sazu.si]

dr. Valentina Bevc Varl
Pokrajinski muzej Maribor
[tina.varl@museum-mb.si]

dr. Matjaž Birk
Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta
[matjaz.birk@um.si]

Andreja Borin
Umetnostna galerija Maribor
[andreja.borin@ugm.si]

dr. Jerneja Ferlež
Univerza v Mariboru, Univerzitetna
knjižnica Maribor
in Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
[jerneja.ferlez@um.si, jerneja.ferlez@ff.uni-lj.si]

dr. Maja Godina Golija
ZRC SAZU, Raziskovalna postaja Maribor,
Inštitut za slovensko narodopisje
in Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta
[maja.godina@zrc-sazu.si]

dr. Matjaž Grahornik
ZRC SAZU, Raziskovalna postaja Maribor,
Zgodovinski inštitut Milka Kosa
[matjaz.grahornik@zrc-sazu.si]

Boris Hajdinjak
Sinagoga Maribor
[boris.hajdinjak@guest.arnes.si]

dr. Dragica Haramija
Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta
in Filozofska fakulteta
[dragica.haramija@um.si]

dr. Andrej Hozjan
Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta
[andrej.hozjan@um.si]

mag. Nina Hriberšek Vuk
Mariborska knjižnica
[nina.vuk@mb.sik.si]

mag. Branka Kerec Prekoršek
Univerza v Mariboru, Univerzitetna
knjižnica Maribor
[branka.kerec@um.si]

Breda Kolar Sluga
Umetnostna galerija Maribor
[breda.kolar@ugm.si]

dr. Alja Lipavc Oštir
Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta
in Univerza v Trnavi, Filozofska fakulteta
[alja.lipavic@um.si]

dr. Andrej Magdič
Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije,
Območna enota Maribor
[andrej.magdic@zvks.si]

dr. Marko Motnik
ZRC SAZU, Raziskovalna postaja Maribor,
Muzikološki inštitut
[marko.motnik@zrc-sazu.si]

dr. Vlasta Stavbar
Univerza v Mariboru, Univerzitetna
knjižnica Maribor
[vlasta.stavbar@um.si]

dr. Kristina Toplak
ZRC SAZU, Raziskovalna postaja Maribor,
Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije
[kristina.toplak@zrc-sazu.si]

dr. Polona Vidmar
Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta
[polona.vidmar@um.si]

ZRC SAZU
Raziskovalna postaja
Maribor

Univerza v Mariboru

Univerzitetna knjižnica Maribor